

מפקחים עליו. וכן תינוק מושלך בעיר שרובה כותים – לענין פיקוח נפש אין הולכים אחר הרוב ומחללים עליו את השבת (וחי בהם – ולא שיבוא בשום ענין לידי מיתת ישראל. תוס').
ואולם קבוצה שרובה עכו"ם ומיעוטה ישראל ופרשו מקצתם למקום אחר, ונפל על הפורש מפולת – אין מפקחים (ריו"ח).

א. כן פרשו רש"י ותוס'. ואילו הרמב"ם הר"ן והרא"ש מפרשים שאם נעקרו כולם ממקומם [יש אומרים דוקא כשנתפזרו בזה אחר זה למקומות שונים וי"א אף בבת אחת] ונכנס אחד מהם לחצר אחת – אין מפקחים עליו [לרבי יוחנן], דכל דפריש מרובא פריש. אבל נשאר במקומם ופרש מהם אחד – מפקחים, שכיון שנשאר האחרים קבועים במקומם הרי הם כמחצה על מחצה וספק נפשות להקל.

ופסק הרמב"ם (שבת ב, כ; איטורי ביאה טו, כו; שו"ת הרמב"ם שג) שבאופן זה שנעקרו כולם ופירש אחד – הולכים אחר הרוב, שכן משמע שרבי יוחנן חולק על שמואל והלכה כמותו. וכן תינוק הנמצא בעיר שרובה עכו"ם – אין מפקחים עליו את הגל בשבת. ואולם הרי"ף פסק כשמואל. ואפשר שהרמב"ם והרי"ף מודים לדינא לרש"י ותוס' שאם הלכו כולם לחצר האחרת ונפלה שם מפולת נחשב כקבוע (עפ"י תוספת יום הכפורים).

ב. השפת-אמת צידד לומר על פי דברי התוס' ש[לפי המסקנא] שמואל חולק על רבי יוחנן וסובר שאפילו פרשו מקצת מהסיעה מפקחים, שאין הולכים בפיקו"נ אחר הרוב בשום אופן.

ג. כל זה אמור ברוב של פרישה ומשום 'כל דפריש – מרובא פריש' שהוא נידון כדין ודאי, אבל בסתם 'רוב', אפילו הוא רוב מוחלט – מחללים (ע' אגרות משה אה"ע ח"ד יז, ד).

הרופא מרים בשבת את שפופרת הטלפון שמצלצל אליו אפילו בעיר שרובה נכרים ורוב שיחותיו אינם לצורך פיקוח נפש – שמא מתקשר אליו ישראל לצורך פיקוח נפש. וטוב להרים בשינוי. (עפ"י 'הלכה ורפואה' ח"ג מהגרונ"ג גולדברג שליט"א. וע' גם בשמירת שבת כהלכתה לב, מז).

ד. כשיש ספק על אדם שמא חייב מיתה, ודאי הולכים אחר הרוב כדי לדונו במיתה ואין זה שייך לנידון הצלת אדם שאינו חייב מיתה, והרי הלכה פסוקה היא שורפים וסוקלים על החזקות, והוא הדין על פי הרוב (עפ"י שפת אמת).

וערמב"ם ומ"מ איס"ב טו, כה לענין תינוק הנמצא בעיר שרובה ישראל שההורגו אינו נהרג, הגם שלגבי שאר הלכות הוא כישיראל. ועט"ז אה"ע ד סק"ז שיש חילוק אם המיעוט לפנינו אם לאו. וי"א שאין דיני נפשות גרועים מיוחסין. ע' מ"מ הכ"ז.

דפים פר – פה

קמד. המוצא תינוק מושלך במקום שיש בו כותים וישראל – מה דינו?

עיר שיש בה כותים וישראל, ונמצא בה תינוק מושלך – דינו משתנה לענין ההלכות השונות; – להחיותו; אמר רב: אם רובה ישראל – מצוה להחיותו, ואם לאו – אינו חייב.

מבואר בדברי רש"י שלפי שמואל אפילו רובה נכרים מצוה להחיותו [אך נראה דהיינו כשאין לו מה לאכול ונוגע הדבר לנפשות, אבל פרנסה בעלמא לא. ערש"י כתובות טו: ושיטמ"ק]. ולרב – מבואר בתוס' שאפילו מחצה על מחצה אינו חייב כי אין בדבר משום פקוח נפש. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א (מובא במ"מ איס"ב טו, כו). ולדעת הרמב"ם (שם) מחצה על מחצה מצוה להחיותו כישיראל.

ליחוס [כגון אם נקבה היא, האם מותרת לינשא לכהן, גם כשאין בה משום 'אסופי']; אפילו ברוב ישראל פסול הוא (מעלה עשו ביוחסין להצריך שני 'רוב').

ע' פרטים נוספים בכתובות טו.

לפקח עליו את הגל; כאמור למעלה, לדברי שמואל אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב הלכך אפילו ברוב כותים מפקחים עליו בשבת.

כתב הרמב"ם (בש"ת שג) שרב ורבי יוחנן חולקים וסוברים שהולכים אחר הרוב. וכן פסק להלכה (אי"ט"ב טו,כו). וכן הוא בשלחן-ערוך (אה"ע ד,לד). ואילו הרי"ף רמב"ן ורשב"א חולקים. וכ"ה בטור וברמ"א (שם). ולזה הסכים הגר"א.

להאכילו נבילות; אם רוב כותים – מותר (עד שיגדל ויקבל עליו גירות. רש"י). מחצה על מחצה או רוב ישראל – אסור.

להשיב לו אבידתו; אם רוב ישראל – מחזירים. מחצה על מחצה או רוב כותים – אין מחזירים. לנזקין; היו שם מחצה על מחצה, ונגח שור של ישראל את שורו – פטור. נגח שורו את שור ישראל – אינו חייב אלא כישאל; חצי נזק בתם, שהמוציא מחברו עליו הראיה. היו רוב ישראל – כישאל. רוב כותים – ככותי.

כ"מ בגמרא וכן מפורש בתוס' שברוב ישראל, חייבים לשלם לו כישאל [ואף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב, אך הואיל וזהו ספק כללי הנוגע לשאר הלכות, הולכים בו אחר הרוב אף לענין ממון. עפ"י יש"ש והפלאה כתובות טו. וע"ע אגרות משה יו"ד ח"א קפח]. ויש אומרים שלפי מה שאנו נוקטים כשמואל שאין הולכים בממון אחר הרוב, אם נגח שור של ישראל את שורו – פטור (עפ"י מגיד משנה איסורי ביאה טו,כו; טור אה"ע. וכן כתב הרש"ש בדעת התוס' בכתובות). ויש שכתבו שגם ברוב נכרים אינו משלם אלא חצי נזק בתם מפני שאין הולכים בממון אחר הרוב (עפ"י שיטה ישנה' בשיטמ"ק כתובות. וע"ש במהר"ם שיף). ואולם דעת שאר פוסקים שמשלם חצי נזק מפני שהוא מסופק בעצמו אם ישראל הוא או גוי הרי זה ספק בעיקר החזקה ואין לו חזקת ממון (ע"ש בשיטמ"ק).

משמע מדברי רש"י שכשגדל אותו תינזק מחויב להתגייר ולנהוג יהדות [וטעם הדבר מאחר ואינו אלא ספק, ובבן-נח לא נאמר הדין 'הלך אחר הרוב', לכך צריך לחוש שמא הוא ישראל]. ואולם אין כן שיטת הרמב"ם (עפ"י תשובת הנצי"ב לבנו – נדפסה בחידושו כאן ובמשיב דבר ח"ה ט).

דף פה

קמה. מהם דיני פיקוח הגל בשבת מעל מי שנפלה עליו מפולת?

מי שנפלה עליו מפולת; ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כותי ספק ישראל – מפקחים עליו את הגל (אף על פי שיש בו כמה ספיקות. פוסקים). מצאוהו חי – מפקחים, ואפילו להחיותו חיי שעה בלבד (כגון שנתרוצץ ובודאי לא יבריא. וכל שכן שאר גוססים שמייעוט דמיעוט מהם מבריאם) (עפ"י באור הלכה שכ"ט,ג). יש מי שכתב שבספק חיי שעה אין מחללים את השבת (עפ"י ספר החיים לגר"ש קלוגר). ויש חולקים (ע' שם אריה אה"ע ק"ז).

מצאוהו מת – יניחוהו. [ואפילו רבי יהודה בן לקיש שהתיר להציל את המת לחצר מעורבת מפני הדליקה, לא התיר אלא שם מתוך שאדם בהול על מתו יבוא לכבות האש, מה שאין שייך כאן].

עד היכן הוא בודק אם מת; אם מפקח הגל מצד רגליו לראשו, מגיע עד חוטמו ורואה אם הוא נושם אם לא. אם אינו נושם – לא ימשיך לפקח. ויש אומרים עד לבו, שאם אין בו דופק לא יפקח עוד. (בר"ף הגרסה: עד חוטמו, ויש אומרים עד טבורו). היה מפקח מצד ראשו, הכל מודים כיון שבדק עד חוטמו שוב אינו צריך.

הלכה שצריך לבדוק עד חוטמו ואין די בלבו, ואפילו מצאוהו מרוצץ, כל שיש חיות בחוטמו

– חי הוא (עפ"י או"ח שכט, ד).

בדק ומצא עליונים מתיים לא יאמר כבר מתו התחתונים, אלא ימשיך לפקח.

אם העליונים גוססים, משמע שיכול להזיזם כדי לפנות התחתונים ואין לחוש משום הזזת

הגוסס (ע' שבט הלוי ח"ט רמה).

דפים פה – פו

קמו. מהם חילוקי הכפרה לעבירות השונות שבתורה?

חטאת ואשם-ודאי מכפרים כפרה גמורה; החטאת [הקבועה] מכפרת על שגגת עבירה שזדונה כרת [ויש עוד קרבן חטאת 'עולה ויורד' על עבירות מסוימות], והאשם – על עבירות מסוימות המפורשות בכתוב. הקרבן אינו מכפר ללא תשובה (עפ"י רש"י, וכ"מ ברמב"ם שגגות ג"י. וע' גבורת ארי). **אשם תלוי** אינו מכפר כפרה גמורה אלא תולה עד שיוודע לו חטאו, ואז יביא חטאת. ואם נתחייב באשם תלוי ועבר עליו יוהכ"פ נפטר מחיוב אשם תלוי.

אין חילוק לענין זה בין אם נודע לו על ספק-חטאו קודם יוהכ"פ או לאחר מכן. ויש להסתפק

כשהפריש אשם תלוי ואח"כ עבר יוהכ"פ (עפ"י ריעב"ץ כריתות כה. וע"ש בשפת-אמת בראש הפרק,

ואור שמה פסוה"מ ד, ד). וכן יש לעיין כשחטא ואינו יודע אם בדם או בחלב וכד', האם יוהכ"פ

מכפר (עפ"י שפת אמת כריתות כה).

התשובה לבדה מכפרת על 'עשה' ועל 'לא תעשה' הניתק לעשה (שבו בניי שובבים – ארפא משובתיכם). ונחלקו תנאים האם התשובה לבדה מכפרת על לא-תעשה גמור. ולכל הדעות אינה מכפרת לבדה על לא תשא, שהוא לאו החמור שנאמר בו לא ינקה.

א. אף לדעת האומרים אין התשובה לבדה מכפרת על לא-תעשה גמור, מועילה היא לימחל לו

במקצת, שמקלים לו הדין (עפ"י תוס' שבועות יב: ד"ה לא; תו"י. ועתוס' חגיגה ה. ד"ה הא. וכ"כ המארי

שהתשובה הגמורה מכפרת בכל עת ולעולם אין הפרגוד ננעל בפניה).

ב. שאר לאוין שאין לוקים עליהם – ע' גבורת ארי; מנחת חינוך ססד, יד; תקנת השבין עמ' 119.

יום הכפורים; על עברות חמורות דהיינו חייבי כריתות ומיתות בית דין [ולדעה אחת הוא הדין בשאר לא-תעשה כנ"ל] – תשובה תולה ויוהכ"פ מכפר (כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם). כן סתמה משנתנו. אבל לדברי רבי ישמעאל בברייתא אין יוהכ"פ גומר הכפרה אלא בלאוין שאין בהם כרת, אבל עבר על כריתות ומיתות בית דין – תשובה ויוהכ"פ תולים ויסורים ממרקים (ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם).

רבי אומר: על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר, חוץ מפורק עול (בשאלות הגרסה: מהלועג על חברו) ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית בשר, שאם לא עשה תשובה אין יוהכ"פ מכפר.

בין לרבי בין לחכמים (פז). אין יום הכפורים מכפר לאומר אחטא ויום הכפורים מכפר.